

Dei erat infusus, ne David servi ejus in eo loco præsencia sentiretur. Neque illud mirum est, rursus eundem Saül accepisse spiritum prophetiæ, cum persequeretur justum, et eum comprehensurus et necaturus venisset in locum, ubi erat congregatio prophetarum¹. Sic enim satis demonstratum est, neminem de tali munere jam securum esse debere, tanquam sit acceptissimus Deo, si non habeat charitatem: quandoquidem illud donum et Saüli dari potuit, propter arcanum quidem alicujus sacramenti; sed tamen dari potuit reprobato, et invidio, et ingrato, et reddenti mala pro bonis, et ne post ipsam quidem acceptionem spiritus correcto in melius atque mutato.

QUÆSTIO II. — 1°. Age jam videamus quomodo dictum sit, « Pœnitet me quod constituerim regem Saül²: » Quæris enim, non utique in talium verborum intellectu rudis, sed rudimenta explorans mea paterno studio et benigna cura, quomodo pœniteat aliquid Deum, in quo sit omnis præsencia. Ego vero, cum hoc de Deo dicitur, indignum aliquid dici arbitrarer, si aliquid dignum inveniretur quod de illo diceretur. Cum vero verba omnia, quibus humana colloquia conseruntur, illius sempiterna virtus et divinitas mirabiliter atque incunctanter excedat, quidquid de illo humaniter dicitur, quod etiam hominibus aspernabile videatur, ipsa humana admonetur infirmitas, etiam illa quæ congruenter in Scripturis sanctis de Deo dicta existimat, humanæ capacitati aptiora esse quam divinæ sublimitati; ac per hoc etiam ipsa transcendenda esse sereniore intellectu, sicut ista qualicumque transcensa sunt.

2°. Quis est enim hominum, cui non occurrat in Deo cuncta præsente, pœnitentiam esse non posse? Et certe tamen hæc duo verba sunt, pœnitentia et præsencia,

¹ 1 Reg. xix, 24. — ² Id. xv, 11.

quorum quia unum congruere credimus Deo, id est, præsencia, negamus in eo esse pœnitentiam. Cum vero alius liquidiore consideratione ista pertractans, quæsierit quemadmodum vel ipsa præsencia Deo congruat, et invenerit hujus etiam verbi notionem illius ineffabili divinitate longe lateque superari, non miratur utrumque de illo propter homines dici potuisse, de quo utrumque propter ipsum incongrue diceretur. Quid est enim præsencia, nisi scientia futurorum? Quid autem futurum est Deo, qui omnia supergreditur tempora? Si enim scientia Dei res ipsas habet, non sunt ei futuræ sed præsentes; ac per hoc non jam præsencia, sed tantum scientia dici potest. Si autem sicut in ordine temporalium creaturarum, ita et apud eum nondum sunt quæ futura sunt, sed ea prævenit sciendo; his ergo ea sentit, uno quidem modo secundum futurorum præsencia, altero vero secundum præsens scientiam. Aliquid ergo temporaliter accedit scientiæ Dei: quod absurdissimum atque falsissimum est. Nec enim potest quæ ventura prænoscit nosse cum venerint, nisi bis innotescant, et prænoscendo antequam sint, et cognoscendo cum jam sunt. Ita fit, ut (quod longe a veritate seclusum est) temporaliter aliquid accedat scientiæ Dei, cum temporalia quæ præsciuntur etiam præsencia sentiuntur, quæ non sentiebantur antequam fierent, sed tantummodo præsciebantur. Si vero etiam cum venerint, quæ præsciebantur esse ventura, nihil novi accedet scientiæ Dei, sed manebit illa præsencia sicut erat etiam priusquam venirent quæ præsciebantur, quomodo jam præsencia diceretur, quando non est rerum futurarum? Jam enim præsencia sunt, quæ futura cernebat, et paulo post erunt præterita. Præteritarum autem rerum, sicut præsens, nullo modo potest dici præsencia. Reditur ergo ad id, ut fiat rebus jam præsens scientia, quæ

eisdem rebus futuris erat præscientia : et cum ea quæ præscientia erat prius, postea scientia fiat in Deo, admitit mutabilitatem, et temporalis est; cum sit Deus, qui vere summeque est, nec ulla ex parte mutabilis, nec ullo motu novitio temporalis. Placet ergo ut non dicamus præscientiam Dei, sed tantummodo scientiam : quæramus et hoc quomodo. Non enim scientiam solemus dicere in nobis, nisi cum sensa et intellecta memoria retinemus; cum meminimus aliquid sensisse nos vel intellexisse, ut id cum volumus recolamus. Quod si ita in Deo est, ut possit proprie dici, Intelligit et intellexit, sentit et sensit; admittit tempus, et subrepat nihilominus illa mutabilitas, quæ longe a Dei substantia removenda est. Et tamen et scit Deus, et præscit Deus ineffabili modo : sic eum et pœnitent ineffabili modo. Cum enim scientia Dei longe distet ab humana scientia, ita ut irridenda sit comparatio, utraque tamen scientia vocatur : et hæc quidem humana talis est, ut dicat de illa Apostolus etiam, « Scientia destruetur¹ : » quod nullo modo recte de scientia Dei dici potest. Sic et ira hominis turbida est et non sine cruciatu animi : ira vero Dei, de qua dicitur in Evangelio, « Sed ira Dei manet super eum² : » et Apostolus, « Revelatur enim ira Dei de cœlo super omnem impietatem³; » illo in tranquillitate jugiter manente, in creatura subdita exercet admirabili æquitate vindictam. Misericordia quoque hominis habet nonnullam cordis miseriam, unde etiam in Latina lingua nomen accepit. Nam inde est etiam, quod non solum gaudere cum gaudentibus, sed etiam flere cum flentibus hortatur Apostolus⁴. Quis autem sano capite dixerit, ulla miseria tangi Deum? quem tamen ubique Scriptura misericordem esse testatur. Ita zelum humanum non sine peste livoris intelligimus : zelantem vero

¹ 1 Cor. xiii, 8. — ² Joan. iii, 36. — ³ Rom. 1, 18. — ⁴ Id. xii, 15.

Deum non ita, sed eodem verbo, non eodem modo.

3°. Longum est percurrere cætera, et sunt innumeralia, quibus ostenditur multa divina iisdem nominibus appellari, quibus humana, cum incomparabili diversitate sejuncta sint; nec tamen frustra eadem sunt rebus utriusque indita vocabula, nisi quia hæc cognita quæ in quotidiana consuetudine versantur, et experimentis usitatioribus innotescunt, nonnullam ad intelligenda illa sublimitia præbent viam. Cum enim dempsero de humana scientia mutabilitatem, et transitus quosdam a cogitatione in cogitationem, cum recolimus, ut cernamus animo quod in contuitu ejus paulo ante non erat, atque ita de parte in partem crebris recordationibus transilimus; unde etiam ex parte dicit esse Apostolus nostram scientiam : cum ergo hæc cuncta detraxero¹, et reliquero solam vivacitatem certæ atque inconcussæ veritatis una atque æterna contemplatione cuncta lustrantis² : imo non reliquero, non enim habet hoc humana scientia, sed pro viribus cogitavero; insinuat mihi utcumque scientia Dei : quod tamen nomen, ex eo quod sciendo aliquid non latet hominem, potuit esse rei utrique commune. Quanquam et in ipsis hominibus solet discerni a sapientia scientia, ut etiam Apostolus dicit : « Alii quidem per Spiritum datur sermo » sapientiæ, alii sermo scientiæ secundum eundem Spiritum³ : » in Deo autem nimirum non sunt hæc duo, sed unum. Et in hominibus quidem hæc ita discerni probabiliter solent, ut sapientia pertineat ad intellectum æternorum, scientia vero ad ea quæ sensibus corporis experimur. Sed licet alius aliam differentiam proferat, nisi tamen diversa essent, non sic ab Apostolo distinguerentur. Quod sane ita est, ut nomen scientiæ rebus, quas per sensus corporis experimur, deputatum sit; nulla est omnino

¹ 1 Cor. xv, 9. — ² Id. xiii, 9. — ³ Id. xii, 8.

scientia Dei. Non enim Deus per se ipsum ex corpore et anima constat, sicut homo. Sed melius dicitur aliam esse scientiam Dei, et non ejusdem generis, cujus ista est quæ hominum dicitur: sicut etiam idipsum quod Deus dicitur, longe aliud est, quam quemadmodum dictum est, « Quia » stetit in synagoga deorum¹. » Tamen ad non latere quoquo modo pertinet communicatio ipsa vocabuli. Sic etiam de ira hominis detraho turbulentum motum, ut remaneat vindictæ vigor; atque itaque utcumque assurgo in notitiam illius, quæ appellatur ira Dei. Item de misericordia si auferas compassionem cum eo, quem miseraris, participatæ miseræ, ut remaneat tranquilla bonitas subveniendi et a miseria liberandi, insinuatur divinæ misericordiæ qualiscumque cognitio. Zelum quoque Dei non repudiemus et aspernemur, cum scriptum invenimus: sed auferamus de humano zelo pallidam tabem doloris, et morbidam perturbationem animi; remaneatque illud salum iudicium quo corruptio castitatis impunita esse non sinitur, et assurgimus ut incipiamus aliquo modo capere zelum Dei.

4°. Quapropter cum legimus etiam Deum dicentem, « Pœnitet me²; » consideremus quod esse soleat in hominibus opus pœnitendi. Procul dubio reperitur voluntas mutandi: sed in homine cum dolore animi est; reprehendit enim in se quod temere fecerat. Auferamus ergo ista, quæ de humana infirmitate atque ignorantia veniunt, et remaneat solum velle ut non ita sit aliquid, quemadmodum erat: sic potest aliquantum intimari menti nostræ, qua regula intelligatur quod pœnitet Deum. Cum enim pœnitere dicitur, vult non esse aliquid, sicut fecerat ut esset: sed tamen et cum ita esset, ita esse debebat; et cum ita esse jam non sinitur, perpetuo quodam et tran-

¹ Psal. LXXXI, 11. — ² 1 Reg. XV, 1.

quillo æquitatis iudicio, quo Deus cuncta mutabilia incommutabili voluntate disponit.

5°. Sed quoniam præscientiam et scientiam cum laude solemus in hominibus appellare, iramque ipsam solet humanum genus in magnis potestatibus timere potius quam reprehendere, congruenter putamus talia dici de Deo. Qui autem zelat, et quem aliquid pœnitet, quoniam vel culpari solet, vel in se culpam corrigere, atque ideo cum reprehensione ista de hominibus dici; propterea movet, cum legimus esse aliquid in Deo ejusmodi. Sed illa Scriptura omnibus consulens, propterea magis et ista ponit, ne illa quæ placent sic intelligantur in Deo, quomodo consueverunt in hominibus intelligi. Per hæc enim quæ displicent, cum ea non audemus sic intelligere in Deo, ut inveniuntur in homine, discimus etiam illa sic quærere, quæ apta esse atque convenientia putabamus. Nam si propterea non est illud de Deo dicendum, quia in homine displicet; non dicamus incommutabilem Deum, quia de hominibus cum reprehensione dictum est, « Non » enim est illis commutatio². » Item sunt quædam, quæ in homine laudabilia sunt, in Deo autem esse non possunt: sicut pudor, quod ætatum viridiorum magnum est ornamentum: sicut timor Dei, non enim tantum in veteribus libris laudatur, sed Apostolus etiam dicit, « Perficientes » sanctificationem in timore Dei²; » qui utique in Deo nullus est. Sicut ergo quædam laudabilia hominum non recte dicuntur in Deo; sic quædam culpabilia hominum recte intelliguntur in Deo: non ita ut in hominibus, sed vocabulis tantum modo communibus, longe alia ratione et modo. Nam paulo post idem Samuel, cui dixerat Dominus, « Pœnitet me quod constituerim regem Saül, » ipsi Saüli ait de Deo, « Quoniam non est sicut homo, ut pœ-

¹ Psal. CIV, 20. — ² 1 Cor. VII, 1.

» niteat eum¹ : ubi videlicet satis ostendit etiam cum Deus dicit, « Poenitet me; » non humano more accipiendum esse, sicut jam quantum valuimus disputavimus.

QUÆSTIO IV. — 1°. Item quæris, utrum spiritus immundus, qui erat in Pythonissa, potuerit agere ut Samuel a Saule videretur et loqueretur cum eo. Sed multo majoris miraculi est, quod ipse Satanus princeps omnium immundorum spirituum potuit loqui cum Deo, et petere tentandum Job justissimum virum² : qui etiam tentandos Apostolos petiit³. Aut si hoc non ideo habet difficilem quæstionem, quia per quam voluerit creaturam, cui voluerit creaturæ, ubique præsens veritas loquitur, nec propterea magni meriti est cui loquitur Deus : interest enim quid loquatur; quia et imperator multis innocentibus non loquitur, quibus providentissime consulit ad salutem; et cum multis nocentibus loquitur, quos jubet interfici : si ergo hinc propterea nulla quæstio est; nulla sit quæstio quomodo etiam immundus spiritus cum anima sancti viri loqui potuerit. Omnibus enim sanctis Deus creator et sanctificator longe utique major est. Quod si hoc movet, quod licuerit maligno spiritui excitare animam justis, et tanquam de abditis mortuorum receptaculis evocare; nonne magis mirandum est, quod Satanus ipsum Dominum assumpsit, constituit super pinnam templi⁴? Quolibet enim modo fecerit, ille etiam modus quo Samuëli factum est ut excitaretur similiter latet. Nisi forte quis dixerit, faciliorem diabolo fuisse licentiam ad Dominum vivum unde voluit assumendum, et ubi voluit constituendum, quam ad Samuelis defuncti spiritum a suis sedibus excitandum. Quod si illud in Evangelio nos ideo non perturbat, quia Dominus voluit atque permisit nulla diminutione suæ potestatis et divinitatis id fieri; sicut ab

¹ 1 Reg. xv, 29. — ² Job, 1, 2. — ³ Luc. xxii, 31. — ⁴ Matth. iv, 5.

ipsis Judæis, quanquam perversis atque immundis et facta diaboli facientibus, et teneri se, et vinciri, et illudi, et crucifigi atque interfici passus est : non est absurdum credere ex aliqua dispensatione divinæ voluntatis permissum fuisse, ut non invitus nec dominante atque subjugante magica potentia, sed volens atque obtemperans occultæ dispensationi Dei, quæ et Pythonissam illam et Saulem latebat, consentiret spiritus Prophetæ sancti, se ostendi aspectibus regis, divina eum sententia percussurus. Cur enim anima boni hominis, a malis vivis evocata si venerit, amittere videatur dignitatem suam; cum et vivi plerumque boni vocati ad malos veniant et agant cum eis quod officium postulat æquitatis, servato atque inconcusso decore virtutis suæ, et illorum vitiis pro rerum præsentium vel usu vel necessitate tractatis?

2°. Quanquam in hoc facto potest esse alius facilius exitus et expeditior intellectus, ut non vere spiritum Samuëlis excitatum a requie sua credamus, sed aliquod phantasma, et imaginariam illusionem diaboli machinationibus factam, quam propterea Scriptura nomine Samuëlis appellat, quia solent imagines rerum earum nominibus appellari, quarum imagines sunt. Sicut omnia quæ pinguntur atque finguntur ex aliqua materie metalli aut ligni, vel cujusque rei aptæ ad opera hujusmodi, quæque etiam videntur in somnis, et omnes fere imagines, earum rerum quarum imagines sunt, appellari nominibus solent. Quis est enim, qui hominem pictum dubitet vocare hominem? Quandoquidem et singulorum quorumque picturam cum aspiciamus, propria quoque nomina incunctanter adhibemus : velut cum intuentes tabulam aut parietem, dicimus, Ille Cicero est, ille Sallustius est, ille Achilles, ille Hector, hoc flumen Simois, illa Roma; cum aliud nihil sint quam pictæ imagines. Unde Cherubim cum sint coelestes potesta-

tamen ex metallo, quod imperavit Deus, super arcam Testamenti¹, magnæ rei significandæ gratia, non aliud quam Cherubim illa quoque figmenta vocitantur. Item quisquis videt somnium, non dicit, Vidi imaginem Augustini aut Simpliciani, sed, Vidi Augustinum aut Simplicianum: cum eo tempore, quo tale aliquid vidit, nos ignoraremus; usque adeo manifestum est, non ipsos homines, sed imagines eorum videri. Et Pharaon spicas se dixit vidisse in somnis et boves, non spicarum aut boum imagines². Si igitur liquido constat nominibus earum rerum, quarum imagines sunt, easdem imagines appellari; non mirum est quod Scriptura dicit Samuelem visum, etiamsi forte imago Samuelis apparuit, machinamento ejus qui transfiguratur se velut angelum lucis³, et ministros suos ministros justitiæ.

3°. Jam vero si illud movet, quomodo et a maligno spiritu Saüli vera prædicta sunt: potest et illud mirum videri, quomodo dæmones agnoverint Christum, quem Judæi non agnoscebant⁴. Cum enim vult Deus etiam per infimos infernosque spiritus aliquem vera cognoscere, temporalia duntaxat atque ad istam mortalitatem pertinentia, facile est, et non incongruum, ut omnipotens et justus ad eorum pœnam, quibus ista prædicuntur, ut malum quod eis impendet antequam veniat prænoscendo patiantur, occulto apparatu ministeriorum suorum etiam spiritibus talibus aliquid divinationis impertiat, ut quod audiunt ab Angelis, prænuntient hominibus. Tantum autem audiunt, quantum omnium Dominus atque moderator vel jubet vel sinit. Unde etiam spiritus Pythonius in Actibus Apostolorum attestatur Paulo apostolo, et Evangelista esse conatur⁵. Miscent tamen isti fallacias, et verum quod nosse potue-

¹ Exod. xxv, 18. — ² Gen. xli, 18. — ³ 2 Cor. xi, 14. — ⁴ Matth. viii, 29. — ⁵ Act. xvi, 17.

rint, non docendi magis quam decipiendi sine prænuntiant. Et forte hoc est quod cum illa imago Samuelis Saülem prædiceret moriturum¹, dixit etiam secum futurum: quod utique falsum est. Magno quippe intervallo post mortem separari bonos a malis in Evangelio legimus, cum Dominus inter superbum illum divitem², cum jam apud inferos tormenta pateretur, et illum qui ad ejus januam ulcerosus jacebat, jam in requie constitutum, magnum chaos interjectum esse testatur. Aut si propterea Samuel Saüli dixit, « Mecum eris, » ut non ad æqualitatem felicitatis, sed ad parem conditionem mortis referatur, quod uterque homo fuerit, et uterque mori potuerit, jamque mortuus mortem vivo prænuntiabat; perspicit, quantum opinor, prudentia tua, secundum utrumque intellectum habere exitum illam lectionem qui non sit contra fidem: nisi forte profundiore et perplexiore inquisitione, quæ vel viriæ mearum vel temporis excedit angustias, inveniatur ad liquidum, vel posse vel non posse animam humanam, cum ex hac vita emigraverit, magicis carminibus evocatum vivorum apparere conspectibus, etiam corporis, lineamenta gestantem, ut non solum videri valeat, sed et agnosci. Et si potest, utrum etiam justi anima, non quidem cogatur magicis sacris, sed dignetur ostendi occultioribus imperiis summæ legis obtemperans: ut si fieri non posse claruerit, non uterque sensus in hujus Scripturæ tractatione atque expositione admittatur, sed illo excluso, imaginaria simulatio Samuelis diabolico ritu facta intelligatur. Sed quoniam, sive illud fieri possit, sive non possit, tamen fallacia Satanæ atque imaginum simulandarum callida operatio decipiendis humanis sensibus multiformis invigilat, pedetentim quidem, ne inquisitionibus diligentioribus præscribamus, sed tamen potius existimemus tale aliquid

¹ 1 Reg. xxviii, 19. — ² Luc. xvi, 26.

factum maligno Pythonissæ illius ministerio, quandiu nobis aliquid amplius excogitare atque explicare non datur.

QUÆSTIO IV. — Quod autem quæris, quid sit quod scriptum est, « Intravit rex David, et sedit ante Domi- » num¹, » quid aliud intelligendum est, nisi quia sedit in conspectu Domini, sive ubi erat arca Testamenti, per quam sacrator et commendator quædam præsentia Domini accipi potest; sive quia oraturus sedit, quod non fit recte nisi in conspectu Dei, hoc est, in intimis cordis? Potest enim et sic accipi quod dictum est, « ante Domi- » num: » ubi nullus esset hominum, qui audiret orantem. Sive ergo propter arcam Testamenti, sive propter secretum locum semotum ab arbitris, sive propter intimum cordis ubi erat orantis affectus, convenienter dictum est: « Sedit ante Dominum². » Nisi forte quod sedens oravit, hoc movet: cum et sanctus Elias hoc fecerit, quando pluviam orando impetravit. Quibus admonemur exemplis, non esse præscriptum quomodo corpus constituatur ad orandum, dum animus Deo præsens peragat intentionem suam. Nam et stantes oramus, sicut scriptum est: « Publi- » canus autem de longinquo stabat³: » et fixis genibus, sicut in Actibus Apostolorum legimus: et sedentes, sicut ecce David et Elias⁴. Nisi autem etiam jacentes oraremus, non scriptum est in Psalmis, « Lavabo per singulas noctes » lectum meum, in lacrymis meis stratum meum rigabo. » Cum enim quisque orationem quærit, collocat membra, sicut ei occurrerit accommodata pro tempore positio corporis ad movendum animum. Cum autem non quæritur, sed infertur appetitus orandi, hoc est, cum aliquid repente venit in mentem, quo supplicandi moveatur affectus ge-

¹ 2 Reg. vii, 18. — ² 3 Reg. xviii, 42. — ³ Luc. xviii, 5. — ⁴ Act. vii, 59, et xx, 36. — ⁵ Psal. vi, 7.

mitibus inenarrabilibus, quocumque modo invenerit hominem, non est utique differenda oratio, ut quæramus quo secedamus, aut ubi stemus, aut ubi prosternamur. Gignit enim sibi mentis intentio solitudinem, et sæpe etiam obliviscitur vel ad quam cœli partem, vel in qua positione corporis membra illud tempus invenerit.

QUÆSTIO V. — In verbis autem beati Eliæ, quibus ait: « O Domine, testis hujus viduæ, cum qua ego inhabito » apud ipsam, tu male fecisti, ut occideres filium ejus¹, » nihil moveret, si vera pronuntiatio servaretur. Vox est enim non credentis quod tam male faceret Deus cum ea vidua, quæ tam pie Prophetam susceperat, eo præsertim tempore quo ibi erat, cui protulerat illa totum victum suum tam exiguum in tam magna et summa inopia. Ita ergo dictum est, ac si diceret: « O Domine, testis hujus » viduæ, cum qua ego inhabito apud ipsam, tu-ne male » fecisti, ut occideres filium ejus? » ut subintelligatur quod utique Dominus testis cordis illius mulieris, ubi videbat quanta esset pietas, unde etiam Eliam ipse ad eam miserat, non malefaciendi causa mortificaverat filium ejus, sed exhibendi miraculi ad gloriam nominis sui, quo tantum Prophetam et tunc viventibus et posteris commendaret: sicut dicit Dominus, non ad mortem mortuum fuisse Lazarum, sed ut glorificaretur Deus in Filio suo². Et ideo consequentia probant, et ipsa etiam fiducia qua credidit Elias, non ad hoc illud contigisse, ut acerbo luctu hospita ejus affligeretur; sed potius ad hoc factum esse, ut Deus magnificentius ostenderet viduæ qualem Dei famulum suscepisset. Sequitur Scriptura, et dicit, « Et insuf- » flavit puero ter, et invocavit Dominum, et dixit: Do- » mine, Deus meus, revertatur nunc anima pueri hujus in » eum. Et factum est sic³. » Hæc ergo deprecatio, qua

¹ 3 Reg. xvii, 20. — ² Joan. xi, 4. — ³ 3 Reg. xvii, 21.

petiit Elias tam breviter et tam fidenter, ut resurgat puer, satis indicat quo affectu dicta sint superiora. Et ipsa mulier ostendit ad hoc mortificatum filium suum fuisse, ad quod Elias factum esse præsumpserat, cum illa verba non confirmando, sed renuendo enuntiaverat. Cum enim vivum recepisset filium suum, ait, « Ecce cognovi, quoniam homo » Dei es tu, et verbum Domini in ore tuo certissimum¹. » Multa sunt autem in Scripturis, quæ nisi illo modo pronuntientur, in contrariam sententiam recidunt: sicuti est, « Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui justificat². » Si quasi confirmans respondeas, vides quanta perversitas oriatur. Sic ergo pronuntiandum est, ac si diceretur, Deus-ne qui justificat? ut subaudiatur, Non utique. Ac per hoc apertam puto esse illam Eliæ sententiam, quam non servata pronuntiatio faciebat obscuram.

QUÆSTIO VI. — De spiritu vero mendacii, per quem deceptus est Achab³, hoc intelligamus, quod jam superius satis aperte tractatum arbitror: Deum scilicet omnipotentem et justum distributorem pœnarum præmiorumque pro meritis, non solum bonis et sanctis ministris uti ad opera congrua, sed etiam malis ad opera digna: cum illi pro sua perversa cupiditate nocere appetant, sinantur autem tantum quantum ille judicat, qui omnia in mensura et pondere et numero disponit⁴. Dixit autem hoc Michæas propheta quomodo sibi fuerit demonstratum. Occulta enim res et nimis secreta ita demonstratur Prophetis, sicut potest capere sensus humanus, cum etiam rerum imaginibus in revelatione tanquam verbis instruitur. Nam quomodo Deus hæc agat, ubique totus ac semper præsens; et quomodo ejus simplicem et incommutabilem æternamque veritatem consulant sancti Angeli omnesque ab eodem Deo

¹ 3 Reg. xvii, 24. — ² Rom. viii, 33. — ³ 3 Reg. xxi, 20. — ⁴ Sap. xi, 21.

creati sublimes et mundissimi spiritus, atque id quod in eo sempiternæ justum vident, pro congruentia rerum inferiorum temporaliter peragant: quomodo etiam lapsi spiritus, qui in veritate non steterunt, propter immunditiam et infirmitatem concupiscentiarum et pœnarum suarum non valentes præsentem intrinsecus contueri et consulere veritatem, signa forinsecus per creaturam expectent, eisque moveantur sive ad faciendum aliquid sive ad non faciendum; quoque modo cogantur æterna lege, qua universitas regitur, vincti atque constricti, vel sinentem Deum opperiri, vel cedere jubenti, et complecti arduum, et explicare longissimum est. Vereor autem ne ista ipsa quæ sunt a me dicta, et non satisfecerint expectationi, et tædio fuerint gravitati tuæ: quandoquidem cum tu ex omnibus quæ interrogasti, unum a me libellum mitti velles, ego duos libros eosdemque longissimos misi, et fortasse quæstionibus tuis nequaquam diligenter expediteque respondi. Quamobrem preces tuas pro erratis meis multas et assiduas peto fieri: sententiam vero de hoc opere tuam brevissimam, sed gravissimam flagito; et dum sit verissima, severissimam non recuso.